

KÄYNNISSÄ OLEVIA TUTKIMUKSIA

Veli-Pekka Isomäki:

Likat lähti lännelle

Tulen sinua tervehtimään pitkän ajan pedästä täältä kaukaa valtamerien takaa jossa minäkin olen jo aikaani viettänyt puoli-toista vuotta enkä ole juuri mitään erityistä kärsinyt sillä ajalla. Se ei tule tämä kulkiamen elämä oudoksi sellaiselle kuin minäkin olen jonka pitää joka leivän palasen tienata viedasten työstä yhtähyvin kotimaassa kuin täälläkin.” (Siirt.inst.ark. kirjekokoelmat. Edla U:n kirje serkulleen)

Edla, 24-vuotias seinäjokelainen talollisen tytär, lähti Amerikkaan vuonna 1900, paremman leivän toivossa niinkuin niin monet muutkin eteläpohjalaiset. Eikä Edla Seinäjoelta lähteneistä ollut ainoa, sillä vuosien 1891 ja 1920 välisenä aikana sieltä lähti pari sataa naispuolista siirtolaista valtameren taakse. Näistä suurin osa, 136, oli naimattomia. Niistä runsaasta neljäsosasta, jonka naimisissa olevat muodostivat, valtaosa meni isän ja puolison perässä. Vuosina 1870-1914 Seinäjoelta Amerikkaan siirtolaisiksi menneistä 838 henkilöstä noin kaksi kolmannesta oli miehiä. (VMA, VaaLH passiluett. 1890-1920; Kero 1974 s. 98, 228; SVT Siirtolaisuustilastot 1893-1914)

Allaolevasta taulukosta 1 ilmenee, että Seinäjoen naisten siirtolaisuus alkoi varsinaisesti 1890-luvun jälkipuoliskolla, saavutti kukoistuksensa 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ja laantui sitten ensimmäiseen maailmansotaan mennessä. 1920-luvulla muuttoliike jälleen jonkin verran

voimistui, ja Yhdysvaltojen lisäksi kohteena alkoi esiintyä myös Kanada. Vaasan lääninhallituksen passiluetteloissa on 1920-luvulle asti lähes yksinomaista kohteena Amerikka. Seinäjokelaisistakin vain muutama otti passin Ruotsiin tai Venäjälle. Joidenkin harvojen kohdalla on epämääräisenä merkintänä ”Ulkomaat”, joka sekin todennäköisimmin tarkoittaa Amerikkaa ja siellä lähinnä Yhdysvaltoja. (VMA, VaaLH passiluettelot 1890-1925).

Taulukko 1. Vuosien 1891 ja 1920 välisenä aikana Seinäjoelta Amerikkaan siirtolaisiksi itäsenäisesti matkustaneet naiset viisivuotiskausittain.

Vuodet	Yksin menneet		Lasten Naiset	
	Naimat- tomat	Nai- neet	Yht. kanssa	yht.
1891-1895	2	2	4	- 4
1896-1900	18	2	20	2 22
1901-1905	36	6	42	14 56
1906-1910	50	3	53	11 64
1911-1915	20	2	22	4 26
1916-1920	10	2	12	1 13
1891-1920	136	17	153	32 185

Lisäksi muutama kokonainen perhe.

Miesten Amerikasiirtolaisuuden määrälliset vaihtelut noudattelivat melko voimakkaasti valtamerentakaisten taloudellisten suhdanteiden vaihtelua. Naisten muuttolaittius sitä vastoin oli paljon tasaisempaa, sillä isä, puolisoita ja sulhaskandidaatteja

oli joka tapauksessa mennyt Valtoihin jo melkoisesti, ja näiden luoksehan monet naispuoliset siirtolaiset menivät. Tämä käy hyvin selvästi ilmi mm. Seinäjoen kirkonkirjoista. (Widén 1975, s. 57; Seinäjoen srk.ark., rippikirjat ja Amerikankirja). Mutta myös palveluspaikkoja oli amerikkalaiskodeissa saatavissa jatkuvasti, samoin kuin tarjoilijoiden ja apulaisen paikkojakin, ensin suomalaisten 'poortitaloissa' ja myöhemmin muissakin hotelleissa ja ravintoloissa. Suurin osa Amerikan suomalaisnaisista lienee aloittanut siellä työskentelynsä kotipalvelijana. (Terveisiä Ruusa-tädiltä s. 75; Widén 1975 s. 55)

Siirtolaisiksi lähteneet seinäjokelaisnaiset olivat valtaosaltaan naimattomia ja iältään parikymppisiä. Taulukko 2 osoittaa, että lähteneistä tasan kaksi kolmannesta oli iältään 16-25 -vuotiaita, mikä oli tuohon aikaan myös kotipalvelijattarien pääasiallinen ikäryhmä. 19-vuotiaita lähti vuosien 1891 ja 1920 välisenä aikana 19 ja 20-vuotiaita 18. Yhdessä nämä muodostivat viidennen

naineiden osalta vanheni. Ikärakenteen nuorentumiseen lienee osallisena se, että ko. ajankohtana myös palvelijattarien ikärakenne nuoreni. (VMA, VaaLH passiluettelot 1891-1920; Palvelijattarien ikärakenne ja sen muutokset näin ainakin Turussa n. 1870-1920, Isomäki 1982 ss. 126-132). Vanhemman pään vanheneminen puolestaan johtui siitä, että kun perheen isät alkoivat viipyä Amerikassa ja Suomeen jääneet puoliset lopulta siirtyivät miestensä luokse, oli näille ehtinyt tietenkin kertyä ikää miehen paluuta tai omaa maastamuuttoa odotellessa.

Taulukon 3 mukaan Seinäjoen naispuolisista siirtolaisista puolet (48.9%) oli itsellisten ja talollisten tyttäriä, edellisiä 27 ja jälkimmäisiä 22 prosenttia tunnetuista. Seinäjoelta lähti vuoteen 1920 mennessä vain tusinan verran (6.6%) passiluetteloon ammatiltaan piiksi tai palvelijattareksi merkittyä, mutta on erittäin todennäköistä että näiden määrä oli todellisuudessa paljon suurempi; jokseenkin varmasti suuri osa

Taulukko 2. Seinäjoelta Amerikkaan 1891-1920 itsenäisesti matkustaneiden naisten ikärakenne viisivuotiskausittain. VaaLH passiluetteloiden mukaan. Tunnetut tapaukset.

Ikä	1891	1896	1901	1906	1911	1916	yhteensä abs	%
	1895	1900	1905	1910	1915	1920		
16-20	1	4	15	24	14	6	64	35.8
21-25	1	10	19	19	6	2	57	31.8
26-30	0	4	9	8	4	1	26	14.5
31-35	1	2	7	8	1	1	20	11.2
36-50	0	2	2	3	0	0	7	3.9
50-	0	0	2	0	1	2	5	2.8
yhteensä	3	22	54	62	26	12	179	100

osan (20.7%) kaikista tuona aikana Seinäjoelta Amerikkaan muuttaneista naisista. Myös 33-vuotiaita oli huomattava määrä, yhdeksän, eli tasan viisi prosenttia. Tutkimusajankohdan mittaan näyttää Seinäjoen tapauksessa tapahtuneen lähteneiden ikärakenteen nuorentuminen, siten että painotus siirtyi 21-25 -vuotiaiden luokasta 16-20 -vuotiaiden luokkaan. Toisaalta kauden loppua kohti ikärakenne myös lähinnä

titteliltään itsellisen, talollisen ynnä muiden tyttäriä on ollut jo Suomessa piikomassa. Mm kokeellisesti ajanjaksolta 1891-1907 tarkistetuista 25:stä passiluettelon mukaan itsellisen tyttärestä viidelle löytyi Seinäjoen rippikirjasta oma ammatti, joka oli piika. Viidentoista isä oli merkitty itselliseksi, viidellä taas oli isän ammattina jokin muu. Rippikirjan mukaan nämä viisi olivat räätälin, suutarin, sepän, talollisen ja vaunun-

Taulukko 3. Seinäjoelta Amerikkaan v. 1891-1920 lähteneiden naisten ammatit passilueteloiden mukaan.

Itsellisen tytär	49
Talollisen tytär	40
Itsellisen vaimo	20
Mäkitupalaisen tytär	12
Piika	12
Työmiehen vaimo	9
Eläkeläisen tytär	4
Itsellinen	4
Räätälin vaimo	3
Talollisen vaimo	3
Torpparin tytär	3
Järrumiehen tytär	2
Kauppiaan vaimo	2
Mäkitupalaisen vaimo	2
Neiti	2
Palstatilallisen tytär	2
Ratamestarin tytär	2
Torpparin vaimo	2
Itsellisen leski	1
Karjako	1
Leipurin vaimo	1
Lukkarin tytär	1
Muurarin vaimo	1
Ratatyömiehen tytär	1
Rouva	1
Työmiehen tytär	1
Valokuvaajan vaimo	1
	yhhteensä 182
tuntematon	3

puhdistajan tyttäriä. Samalta ajanjaksolta tarkistetuista viidestä talollisen tyttärestä kaksi oli rippikirjassakin merkitty talollisen tyttäreksi, yksi sepän tyttäreksi, ja kaksi piiksi. Kahdesta itsellisestä toinen oli piika, toinen mäkitupalaisen vaimo. Kaikista tarkistetuista itsellisen tyttäristä laskeenkin 20 prosenttia oli Seinäjoen rippikirjan mukaan juuri lähdön edellä piikana, joko Seinäjoella tai muualla. Em prosenttiluku on paljon lähempänä todellista vallinnutta ammattijakaumaa kuin yllä mainittu puoli tusinaa. (Seinäjoen srk.ark, rippikirjat, historiakirjat, Amerikankirja). On varsin luultavaa, että varsinaisista omista ammasteista piika taikka palvelijatar oli kaikkein yleisin, sillä maaseututaajamissa ei naisille ollut juurikaan työtälaisuuksissa vaihtoehtoja. Kun kotipalveluksesta oli jo

kotimaassa kokemusta, ei vieraaseenkaan maahan saman tapaisiin töihin lähteminen hirvittänyt. Suomalaistytöt olivat sitä paitsi hyvin haluttuja kotipalvelijoiksi amerikkalaisperheisiin, sillä he olivat tarmokkaita ja oppivaisia, sekä ennen kaikkea siistejä. Yhdysvaltoihinhan virtasi tuolloin väkeä kaikilta maailmankolkilta, ja siirtolaistulvasa suomalainen sivistystaso niin lukutaidon kuin hygieniainkin osalta tuli myönteisenä esiin.

Seinäjoen tyttöjä virtasi Amerikkaan tämän vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä jatkuvana purona. Vain vuosi 1908 muodosti poikkeuksen, sillä tällöin

Puhtaudestaan ja sisukuudestaan tunnetut suomalaistytöt olivat haluttua työvoimaa vuosisadanvaihteen amerikkalaiskoteihin. Kuuluisien miljönäärien palvelukseen pääsivät vain kokeneet sisäköt ja keittäjät, mutta vasta-alkajankin vuosipalkka oli monikertainen kotimaan palkkoihin nähden. (Kuva AAB.)

Suomalaisnaiset työskentelivät usein tarjoilijoina ja kokkeina ensin suomalaisissa "poortitaloissa" ja myöhemmin muissakin hotelleissa ja ravintoloissa, kuten tämäkin Suomi Hovin kokki. (Kuva Siirt.inst. Ark. 1328/ USA)

vain kolme seinäjokelaistyttyä lähti siirtolaiseksi. Edellisvuonna oli lähtijöitä ollut 26, ja seuraavana vuonna lähti taas 16. Mainittu vuosi oli koko Suomen mittakaavassakin laimea muuttovuosi, joskin Seinäjoen tapauksessa suhteellisen rajut heitot voi panna osin pienen populaation syyksi. Puro ei vähällä ehtynyt, sillä kotitaloustöihin lähtenyt odotti Valloissa ruusuinen tulevaisuus. Ensinnäkin piian palkka oli Amerikassa satumaisen korkea. Vierasta kieltä osaamaton vasta-alkajakin sai palkkseen noin viisinkertaisesti sen mitä Suomessa. Kun suomalaispalvelija oli oppi-

nut kieltä riittävästi ja saanut lisää kokemusta hienojen herrojen huusholleista saattoivat ansiot nousta 10-20 -kertaisiksi Suomessa piioille maksettuihin palkkoihin verrattuna. - Kukapa ei olisi lähtenyt, joka tohti ja sai matkalipun järjestymään? Sitähän se Edlakin murehti, että kun vain saisi lippuvelat maksetuksi:

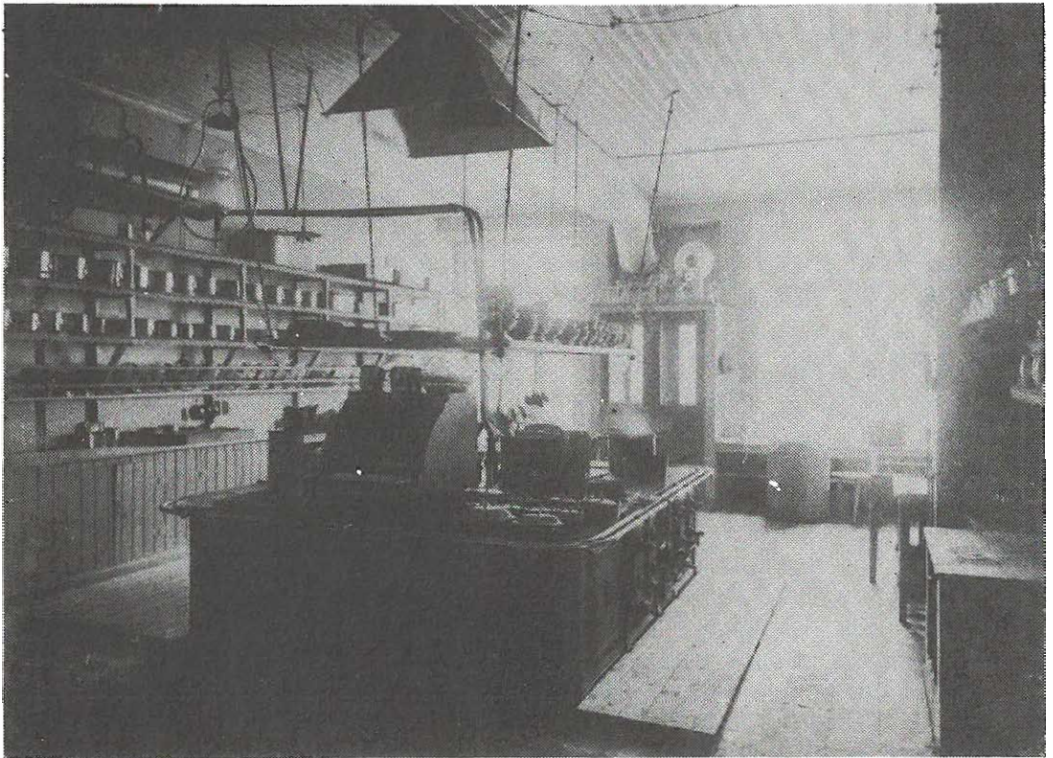
"Kyllä täällä on sentään köyhän ihmisen helpompi elää kuin sielä. Minäkin voin aina vähä auttaa äitiäkin jollakin raha pennillä ja tulevaisuudes ehkä enemmänkin. Näin alussa kun on suuri kyyti maksettavana niin ei tahdo esti päästä alkuun."

Hyvin usein matkarahat saatiin velaksi, tai sitten sukulaiset lähettivät lipun Amerikasta. Toisaalta siirtolaiset lähettivät ja toivat palatessaan huomattaviakin rahasummia kotiseudulleen. Toinen syy, joka sai ikävänkin työn vaikuttamaan houkuttelevalta, oli varmaankin se, että voimakkaimman siirtolaisuuden eteläpohjalaiskunnat alkoivat muuttua väestöpohjaltaan naisvaltaisiksi. Amerikassa tilanne oli suomalaisten keskuudessa päinvastainen. Kun kotimaakunnassa alkoi syntyä pulaa naimaikäisistä nuorista miehistä, oli heitä Valloissa valittavaksi asti: tarmokkaimmat pohjalaispojat piti hakea meren takaa. (Toivonen 1963 s. 147-148, 198-200; Widén 1975, s. 55-57).

Amerikkaan muuttaneita nuoria miehiä ja naisia vaivasi ainakin alkuun kova koti-ikävä, jota lukuisat Amerikankirjeet todistavat. Seinäjoen-Edlakin, jonka kirje on tallessa Siirtolaisuusinstituutin arkistossa, muistelee haikeasti Suomen kaunista kesää

ja tuttuja ihmisiä ja paikkoja. Virginian kaivoskaupungin olosuhteet eivät tahtoneet saada Edlaa juhannustuulelle. Samoin on tullut ikävä äitiä ja sisaruksia. Edlan isovelji Tuomas oli tullut Amerikkaan jo vuoden 1894 tienoilla, isot siskot Anna Sofia ja Sanna Liisa tulivat perässä vuosina 1895 ja 1896, mutta tuliko 'särjetty linnunpesä' enää kuitenkaan ehjäksi on kyseenalaista, sillä Amerikka on iso maa. Seinäjoen rippikirjasta käy kyllä selville, että vuonna 1901 Edlan isosisko Anna Sofia sai Minnesotan Virginiassa tyttövauvan. Sitäkään iloa ja yhdessäoloa ei kestänyt kauan, sillä pieni sisarentytär kuoli pian, ja Anna Sofia muutti miehensä kanssa takaisin Suomeen. (Siirt.inst.ark. Kirjekokoelmat. Seinäjoen srk. ark. rippikirjat, historiikirjat).

Edlan kirjeestä ei käy ilmi, mitä hän Virginiassa teki. Tuskin hän sentään rautamainissa työskenteli, paremminkin jonkun suomalaisperheen luona apulaisena taikka

Amerikkalaisen miljonääriperheen keittiö 1920-luvulla (Kuva Siirt.inst.ark. 0490/USA)

varsin todennäköisesti ns poikatalossa "kät-
täpirempänä", kaivosmiesten asuntolassa tis-
kaamassa, keittämässä, siivoamassa, tarjoi-
lemassa. Tallessa ei myöskään ole kirjeen mu-
kana tullutta valokuvaa, josta Edla erikseen
mainitsee. Mutta hänen lähettämänsä valo-
kuvat voi melkein kuvitella mielessään: ko-
mea tehdastekoinen kaupasta ostettu ryök-
kynän puku, röyhelöineen päivineen, ja
komea hattu, ehkäpä vielä sulin koristeltu.
Johan nyt toki hattu! Hattu oli itsenäisen
naisen tunnus, jota kotimaassa ei piian
tai muun rahvaan päähän sopinut kuvi-
tellakaan. Mutta Amerikassa kaikki oli
toisin: "--piikasemme varsinkin ovat hi-
enoiksi muuttuneet; niillä on otsatukat,
kureliivit, hansikkaat ja silkkihameet, kuin
kaupungin ryökkinöillä konsanaan". (Sitaati
Toivonen 1963, s. 150, cit.; Tarkkanen
Siirtolaisuudesta s.7). Eipä siis ihme, että
Edlakin kävi valokuvaajalla silloin tällöin.
Amerikan suomalaiset kävivät yleensäkin
otattamassa itsestään valokuvia melko usein.
Piti näyttää kotimaahan jääneille, että
hyvin menee. Ja piti lähettää oma kuva ko-
tiin ja tuttavien piirongin päälle, ettei
kokonaan unohdettaisi. (Siirt.inst. ark. Valo-
kuvakokoelmat. Terveisiä Ruusa-tädiltä s.75,
143).

*"Vaikka eisunkaan tämä elämä ole niin
pitkä ettei tätä kestä vaikka mihnä mutta
toivon minä aina että vielä saisin laskea
jalkani synnyinmaani rakkaille rannoille ja
saisin nähdä kotini ja synnyinseutuni mutta
ei tiedä täyttykö se toivo."*

Vuosisadan vaihteen tienoilla kirjoitetut
kirjeet ovat usein tyyliiltään haikeita ja
ylevän runollisia.

Koti-ikävä oli etenkin yksinäisille siirtolai-
sille tuttu tunne, ja yhteyttä kotimaahan
koetettiin pitää yllä ainakin kirjeiden väli-
tyksellä. Monen tavoitteena oli käydä
itsekin kotimaassa; jotkut kävivät useas-

tin, toisilta se jäi haaveeksi. - Edlan kävi
hyvin, sillä tapaamme hänet toistamiseen
passiluettelosta muutamaa vuotta myöhem-
min. Vuonna 1909 hän on jälleen lähdössä
Seinäjoelta Amerikkaan, tällä kertaa kaksi-
vuotiaan tyttärensä kanssa. Edla, valoku-
vaajan vaimo, näyttää saaneen kulkea
toiveittensa valtateitä. Kaipa ne valokuvat
sitten onnistuivat hyvin.

Lähteet:

Arkistot

Seinäjoen ev.lut. seurakunnan arkisto, Seinäjoki.
Rippikirjat, syntyneiden, kuulutettujen ja vihit-
tyjen, muuttaneiden ja kuolleiden luettelot sekä
Amerikankirjat, n 1870-1920.

Siirtolaisuusinstituutin arkisto, Turku.

Kirje- ja valokuvakokoelmat

Turun yliopiston historian laitos, Turku

Suomen historian käsikirjoituskokoelma:

Isomäki, Veli-Pekka: Turun palvelijattaret auto-
nomian ajan loppuvuosikymmeninä. Palvelijät-
taret ja heidän työnantajansa. Suomen histori-
an pro gradu. Turku 1982.

Vaasan maakunta-arkisto, Vaasa (VMA)

Vaasan lääninhallituksen arkisto:

Passiluettelot 1880-1925

Kirjallisuus:

Kero, Reino: Migration from Finland to North
America in the Years between the United States
Civil War and the First World War. Reprint of
Annales Universitatis Turkuensis Ser. B - Tom.
130. Turku 1974. Migration studies C1. Institute
for migration. Turku Finland 1974.

Terveisiä Ruusa-tädiltä. Kanadan suomalaisten
ensimmäinen sukupolvi. Toim. Varpu Lindström-
Best ja Charles M. Sutyła. Kansanelämän kuvauk-
sia 24. Tampere 1984.

Toivonen, Anna-Leena: Etelä-Pohjanmaan valta-
merentakainen siirtolaisuus 1867-1930. Helsinki
1963.

Widén, Bill: Korpobor i Amerika. Migrations-
studier B1. Siirtolaisuusinstituutti. Turku 1975.